

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10—K
pol leta . . . 5—
četrt leta . . . 2-50
posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Shod slovanskega učiteljstva v Krakovem.

Od komiteja „Zjazd slowiańskiego nauczycielstwa Kraków — 1910“ sem prejel to-le obvestilo:

Shod slovanskega učiteljstva, ki bi se moral vršiti v Krakovem od 10. do 14. avgusta t. l., se odlaga iz raznih vzrokov, ki nanje komité nima vpliva.

Shod se torej ne vrši. — Denar, ki je bil s priglaskem doposlan, se vsakemu vrne.

Kdaj in kje se vrši občni zbor Zveze slovanskega učiteljstva v Avstriji, javim čimprej učiteljskim organizacijam, ki so združene v zvezi, oziroma njih delegatom.

M. Hajný, tajnik Z. S. U. v A.

Odgovor dopisniku iz de-vete dežele v 30. številki „Učiteljskega Tovarisa“.

G. Radovednež želi, naj mu kaj povemo o „nezaslišnih škandalih in nekaznovanem učiteljstvu na Goriškem“; izkušal bom, da mu z nekaterimi glavnimi potezami ustrezem.

Pri nas imamo črne janičarje, ki jih imenujejo novostrujarje. Pristaši te stranke bi radi v najkrajšem času zaslužili učiteljstvo ter iz učiteljev napravili podrepnike, iz učiteljice terejalke. Ker se njih delo ne izvršuje tako naglo

kakor bi se moralo po njih proračunu, hočejo za eksempl masakrirati na dobrem imenu sedaj enega, sedaj drugega učitelja; za premembo se zadirajo od časa do časa tudi v šolske oblasti in njih najuglednejše člane. Njih orožje je nesramna laž, obrekovanje, šuntanje i. t. d. Ko taki ljudje mečejo blato okolo sebe in pače večji del nesnage na njih lastne glave, se obračajo s pritožbami na šolske oblasti. Ko te preiščejo razne pritožbe, se prepričajo, da krivec ne tiči v sivi, ampak v črni suknji; dotični obtoženec ostane nekaznovan, pravega krivca pa izroče knez nadškofjskemu ordinariatu, naj proti njemu potrebno ukrene. Kako težka kazen ga tam čaka, nam pričajo knez nadškofjeve besede na „mednarodnem Marijinem kongresu“. Taki slučaj se ponavljajo, a vedno z istim uspehom; učiteljstvo ostane nekaznovano, če kazni ni vredno, a tudi pravi krivec ostane nekaznovan in drugič udari še z večjo silo po dotičnem učitelju. Ko ta noče spoznati v svojem lažnivem nasprotniku božjega namestnika ter se ogiblje njegovih govorov, je to „škandal“. Učitelj je „brezverec“, ker noče biti svojemu nasprotniku za hlapca; brezverec je, ker noče verovati, da iz lažnivih ust govori glas božjega namestnika.

Znano je, da duša potrebuje zdravega telesa. Šolski voditelj protestuje, če se katehet noče držati najprimitivnejših higienskih pravil, ko je šolska mladina pod vodstvom in varstvom učiteljstva. Jetika zaporedoma pobira ljudi po občini; postala je bolezen, ki zahteva največ žrtev, a katehet tega ne upošteva, dasiravno ima v ustih tolikokrat ljubezen do bližnjega. Cerkveno oskrbnistvo se za to ne briga, da bi

od svoje strani potrebno ukrenilo. Ono skrbi za dušo; za zdravo telo se ne briga; za to moramo skrbeti drugi. In če šolski voditelj v tem oziru stori svojo dolžnost tudi proti fanatičnemu katehetu, ki je kot tak dolžan opustiti vsak škodljiv vpliv na zdravje šolske mladine, je to „nezaslišno“.

Učitelj je predsednik ali odbornik katehrega društva, ki želi prirediti veselico v dobrodelen namen. Odbor se posvetuje in sklepa o vzporedi. Večina želi tudi ples in zanj glasuje. Predsednik ni absolutist in odborniki mu niso za stafažo kakor pri nasprotnih društvih; pustiti mora, da se izvrši sklep večine ali pa bi moral izstopiti iz odbora. Ne ostane mu nič drugega nego to, da deluje na racionalno izvršitev sklenjenega vzporeda. Pri seji je opozoril odbornike, naj pazijo, da ne bo prihajala šolska mladina k plesišču, ker nima tam nič opraviti. Pazil je sam od začetka do konca plesa, da so reditelji plesa zapodili proč vsakega otroka, ki je prišel k plesišču. Kaj naj učitelj kot društveni predsednik še stori? — In vendar je fanatični katehet raznesel, da bi bili otroci pozno v noč plesali. Branitelji vere so zahtevali, naj se obrekovani učitelj kaznuje, a učitelj je ostal nekaznovan, ker ni storil nič kaznivega. To so naši škandal! Če se dosedanja gonja nadaljuje, nastane tudi v goriškem učiteljstvu težnja po novih sredstvih, da se z združenimi močmi rešimo nesramnih obrekovalcev, ki imajo Boga na jeziku, a hudiča v srcu.

Vseslovenski narodno-radikalni abiturientski shod v Trstu

se vrši v dneh 26. in 27. avgusta v prostorih hotela „Balkan“. Shod prirede abiturienti in abiturientke gimnazij, učiteljski in realk. Vabimo pa našo napredno inteligenco, tovariše visokošolce in srednješolce; posebno pa pričakujemo udeležbe od strani naprednega učiteljstva.

Prvi dan bodo sledeči referati: 1. Narodno-radikalna struja — kulturna struja. 2. Slovenska žena. 3. Naloge slovenskega tehnika. 4. Razmerje učiteljstva do ostale inteligence. 5. Nova pota ljudske izobrazbe.

Drugi dan se vrši zborovanje po treh sekcijah: 1. gimnazijsko-realska, 2. ženska, 3. učiteljska sekcija. Zborovanja se vrše po § 2.

Oni tovariši in tovarišice, ki se udeležijo shoda, morejo dobiti brezplačno prenočišče v Trstu in istotako oni, ki pridejo že 27. avgusta v Ljubljano, tukaj. Ob priliki shoda priredi „Prosveta“ izlet v Trst, in sicer po državni železnici. Udeleženci izleta bodo imeli znižane cene. Kdor hoče uživati vse ugodnosti, ta se naj zgleda po dopisnici na „Pripravljalni odbor za abiturientski shod, Ljubljana, Mestni dom. Pojasnila se dobe na isti naslov. Čas odhoda iz Ljubljane se pravočasno naznani.

Pripravljalni odbor.

LISTEK.

V Inomost.

Konrad Fink.

(Konec.)

Gora „Isel“.

Gora, visoka 750 m, je na južni strani mesta. Zanj so se bile vroče bitke v dneh od 11.—13. aprila 1809. (Torej ravno čez 100 let sem bil jaz tam.) Tukaj so naklestili tirolski kmetje pod vodstvom znanih prvoboriteljev (Hofer, Haspinger, Speckbacher) francosko-bavarsko armado.

Pot na goro je prav lepo in položno izvedena kakor naš Tivoli. Na vrhu, kjer je precejšnja ravnina, stoji Hoferjev spomenik, in sicer približno na onem mestu, kjer je vodil dne 12. apr. 1809. bitko.

Na visokem kamenitem podstavku stoji njegov bronast kip. Hofer je oblečen v preproste kmeta s širokokrajnim klobukom na glavi. V levi drži prapor, z desno pa kaže na sovražnika v dolini.

Na gori je tudi muzej domačega polka cesarskih lovcev. Tu vidiš ves njegov razvoj od prvega početka, razne spomine iz vojne, ki se jih je udeležil ta polk.

V prvem nadstropju so večinoma slike tirolskih kmetov, ki so se odlikovali v domačih vojnah, Radeckega uniforma, ki jo je nosil v bitki pri Novari, in uniforma ces. Ferdinanda I., ki je pribežal leta 1848. v Inomost zaradi dunajske vstaje.

Kraj muzeja je tudi paviljon, s katerega pregledaš vso krasno dolino z mestom. Velikasten razgled. Tedaj človek samo občuduje.

Šla sva nato doli v mesto, da si ogledava panoramo o bitki na gori „Isel“.

Panorama je v posebnem zidanem paviljonu. Približno v sredi je prostor za gledalce. Krogokrog pa je ogromna slika. Izdelal jo je slikar Zeno Diemar. Da si more čitatelj misliti, kako velika je ta slika, naj povem, da meri njena površina nad 1000 m².

Fulpmes.

Naslednji dan se odločiva v Stubaisko dolino. Imenuje se tako po istoimenskem potoku, ki izvira v stubaisko-štivalskih Alpah in se izliva v Ino. Dolina je polna najlepših naravnih krasot. Globoko doli se vije potoček, na obeh straneh pa so prijazni grički, posejani z vasicami, v ozadju pa kipe proti nebu gigantski vrhunci centralnih Alp.

V to dolino drži od Inomosta posebna električna železnica. Ker je pot strma, se proga vije v serpentinah navzgor. Peljali smo se po dolgih zvitih predorih in čez visoke mostove, izmed katerih je najvišji 30 m. Med vožnjo smo imeli krasen razgled na gorske velikane in po dolini. Konec železnice je Fulpmes. — Tu sva ostala tri ure.

Kraj slovi zaradi krasne leže med gorami in ker je ta kraj točka, iz katerega drže pota do bližnjih gorskih vrhuncov. Najbližji je „Feries“ ali „Waldraatspitze“ 2715 m. Na vznožju sem nabral šopek pomladnih cvetic.

V Fulpmesu je živahna industrija z železnico. Večinoma izdelujejo kравje zvonce in takozvan „Bergsteigisen“. V glavni delavnici je grozen ropot, iskre švigajo na vse strani, da človek ni varen.

Nekaj posebnega vidiš na hiši, kjer je izdelovalec škarij. Tam bereš na deski originalen napis:

„Den Lieben Gott, den laß ich Walten,
Ich mache Schärren und Schleife auch die Alten
Bangratz Mayr, Schärren-Schleifer-Meister“.

Tudi ortografija je originalna.

Ugajala mi je vlnudnost kmetskih otrok. Vsi, od belosrajčnika dalje, prav lepo pozdravljajo z „Grüß Gott“. Spomnil sem se, koliko je otrok pri nas, ki zbeže ob pogledu na tujca, o pozdravu še govora ni. Ko sem si ogledal nekaj vzornih živinskih hlevov, je bilo treba odriniti nazaj. Skoro sem se nekoliko oddahnil, ko sem videl okolo Inomosta nekaj ravnega sveta.

Weiherburg.

Istega dne popoldne sva šla na ravno nasprotno stran dopoldanskega izleta.

Na severni strani je, kakor sem že omenil, gorovje „Solstein“. Ob znožju kakih 300 metrov nad mestom je bolj položno pobočje, na katerem je mnogo vil in gradičev. Med njimi je tudi „Weiherburg“, lovski grad Maksimilijanov. Do teh vil drži iz Inomosta žična železnica. Glavno, kar ima tu obiskovalec, je krasen razgled. Z gore „Isel“ vidiš mesto in njegovo gorato ozadje s „Frau Hitt“ proti severu, tukaj pa ga vidiš proti jugu.

Menim, da ima gledalec s te strani večji užitek. Od tu se vidijo ledeniki in snežni vrhovi štivalskih Alp, ki so se kopali takrat v solnčnih žarkih.

Hall.

Naslednji dan popoldne sva se peljala v dve uri oddaljeno mesto Hall. Zvezano je z Inomostom z ozkotirno železnico, ki vozi do tja kake tričetrt ure.

Mesto je znano zaradi solin. Solina sicer ni v mestu, ampak dve uri severno v Solsteinu. Oddaleč se vidijo v mestu mogočne stavbe in na njih napis „K. k. Sudwerk“. Kupila sva si vstopnice, da si vso stvar ogledava. Vodil naju je uradnik, ki je imel ravno službo.

Proces je precej enostaven.

Solni kamen, ki ga kopljejo v solini, se zmeša takoj tam v rezerviranih s sladko vodo. V nji se sol raztopi. Ta nečista mešanica pride po podzemskih cevih v mestno salino. Tam napolnijo z njo velike ponve, kjer se segreje do 94 °C. Da ostane vsa toplota v ponvah, so krite čezinčez z deskami, le spodaj na eni strani se jih more odpreti. Sol kristalizira na površju in pada zaradi svoje teže na dno. Nato se izvleče iz ponev z lesenimi strgali. To sol zvoziijo na „hunting“ na železne plošče. Tukaj se segreje do 120 °C, da izgubi vodo, s katero je še nasičena. Ko je dovolj suha, se stre v velike, trde kepe. Tako sol spravljajo v shrambo. Vozovi za prevažanje soli v shrambo so veliki in štirioglati. Ker spravljajo sol v shrambo z višine, vleče vozove lift navzgor. Izprazni se jih na ta način, da se odpre dno in sol pada